

HYVINVOINTIRAPORTTI

2023

Kunnanhallitus 25.3.2024 § 73

Kunnanvaltuusto

TOHMAJÄRVEN KUNTA

Järnefeltintie 1, 82600 Tohmajärvi • www.tohmajarvi.fi

 Tohmajärvi
tolokku ja toimelias

Väestön hyvinvointi ja terveys

Väestön hyvinvointia seurataan kunnassa säännöllisesti. Hyvinvoinnin kehityksestä raportoidaan hyvinvointiraportilla vuosittain ja laajalla hyvinvointikertomuksella valtuustokausittain. Tässä raportissa on käytetty pääasiassa 2022-2023 vuosien tilastotietoja. Yksittäisiä tietoja voi olla myös vuodelta 2021, mikäli uusia tilastotietoja ei ole ollut saatavilla. Prosenttiluvut on pyöristetty lähimpään kokonaislukuun luettavuuden helpottamiseksi.

Hyvinvointia ja terveyttä edistävä strateginen työ vuonna 2023

Vuoden 2023 aikana on tehty määrätietoisesti työtä terveyden- ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kunnassa toimii HYTE-ryhmä, joka ohjaa ja koordinoi hyvinvoinnin edistämistä. Keväällä 2023 valmistui Tohmajärven kunnan Hyvinvointiraportti 2022. Hyvinvointiraportti käsiteltiin kunnanhallituksessa 27.3.2023 § 94. Vuosittaisessa hyvinvointiraportissa tarkastellaan edellisen vuoden toteutuneita hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keinoja. Raportissa tarkastellaan myös kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä ja niihin vaikuttaneita tekijöitä vuodelta 2022. Hyvinvointiraportti pitää sisällään päivitettyä indikaattoritietoa saatavilla olleiden hyvinvoinnin- ja terveyden tilastojen osalta. Kaikkea hyvinvointityötä ohjaa Tohmajärven kunnan laaja hyvinvointikertomus vuosille 2022-2025, joka hyväksyttiin valtuustossa 20.6.2022 §:ssä 50. Tavoitteet tarkentuvat vuosittain talousarviossa. Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa on kolme keskeistä painopistettä: terveet elintavat, mielen hyvinvointi ja yhteisöllisyys ja osallisuus.

Oppilas- ja opiskeluhuoltolain (1287/2013) 13 §:n muutos ja siihen perustuva opetussuunnitelman päivitys velvoittaa korvaamaan koulu/oppilaitoskohtaiset opiskeluhuoltosuunnitelmat koulutuksen järjestäjäkohtaisella suunnitelmalla 1.8.2023 alkaen. Muutos liittyy sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämävastuun siirtymiseen kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Opiskeluhuoltosuunnitelma päivitettiin ja hyväksyttiin sivistyslautakunnassa 24.10.2023.

Tasa-arvosuunnitelman päivitys on käynnissä. Suunnitelman tavoitteena on kaikenlaisen syrjinnän tai häirinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen, kunnan palveluiden ja toiminnan kehittäminen entistä yhdenvertaisemmaksi ja tasa-arvoisemmaksi sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvonäkyminen arjessa kuntalaisten ja työntekijöiden yhdenvertaisena ja tasa-arvoisena kohteluna. 26.09.2023 § 81 hyväksyttiin sivistyslautakunnassa kansalaisopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.

Liikunta-avustusperiaatteiden päivitys 14.12.2023 § 113. Avustusten myöntämisen periaatteita muokattiin siten, että avustukset kannustavat entistä enemmän paikallisia toimijoita järjestämään liikunnallista toimintaa sekä sitoutumaan päihteettömään toimintaan.

Toteutuneet hyte-tavoitteet/toimenpiteet

Merkittävimmät toteutuneet toimenpiteet:

- HYTE-työryhmä kokoontui säännöllisesti
- Ennalta ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Karjalassa hankkeessa mukana olo (Pakka-toimintamalli)
- Tohmajärven vs. sivistys- ja hyvinvointijohtaja toimi maakunnan Pakka-työryhmän puheenjohtajana
- Tohmajärvi toimi seutukunnan kysyntätyöryhmän isäntäkuntana v. 2023

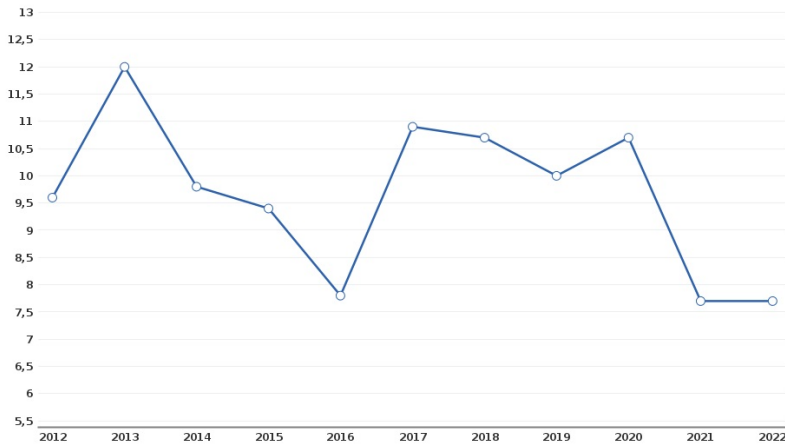
- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma sisältyy hyvinvointisuunnitelmaan
- Harrastamisen Suomen malli
- Etsivä nuorisotyöntekijä vakinaistettiin
- EPT-teemapäivät kouluilla
- Työntekijöiden kouluttaminen ept-työhön (perusopetus, lukio)
- Tavoitteellista perheiden hyvinvoinnin tukemista sivistystoimen ja Siun Soten perhepalveluiden kanssa. Yhteistyötä tehtiin hyvinvointineuvolassa sekä lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman myötä.
- Liikunta- ja nuorisotoimeen palkattiin vapaa-aikakoordinaattori, jonka työnkuvaan sisältyy mm. EPT- ja järjestövastaavan tehtävät. Vapaa-aikakoordinaattori on tärkeä hyte-työn toteuttaja kohdatessaan työssään kuntalaisia.
- Varhaiskasvatuksen Vipinää varpaille -hanke
- Vanhusvastaava/digineuvoja -kumppanuussopimus (kokeilussa aikavälillä syyskuu 2023-elokuu 2024)
- Liikenneturvallisuustyöryhmä kokoontui 2 kertaa vuonna 2023
- Investointeja: liikuntatoimelle moottorikelkka + peräkärry latujen kunnossapitoa varten, esteetön luontopolku Kirkkoniemeen, koirapuisto Kemieen
- Päihdetilannekysely
- Kouluterveyskysely

Vuonna 2024 on tarkoitus toteuttaa hyte-työtä hyvinvointisuunnitelman mukaisin toimenpitein.

Väestön hyvinvoinnin kuvaus väestöryhmittäin

Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

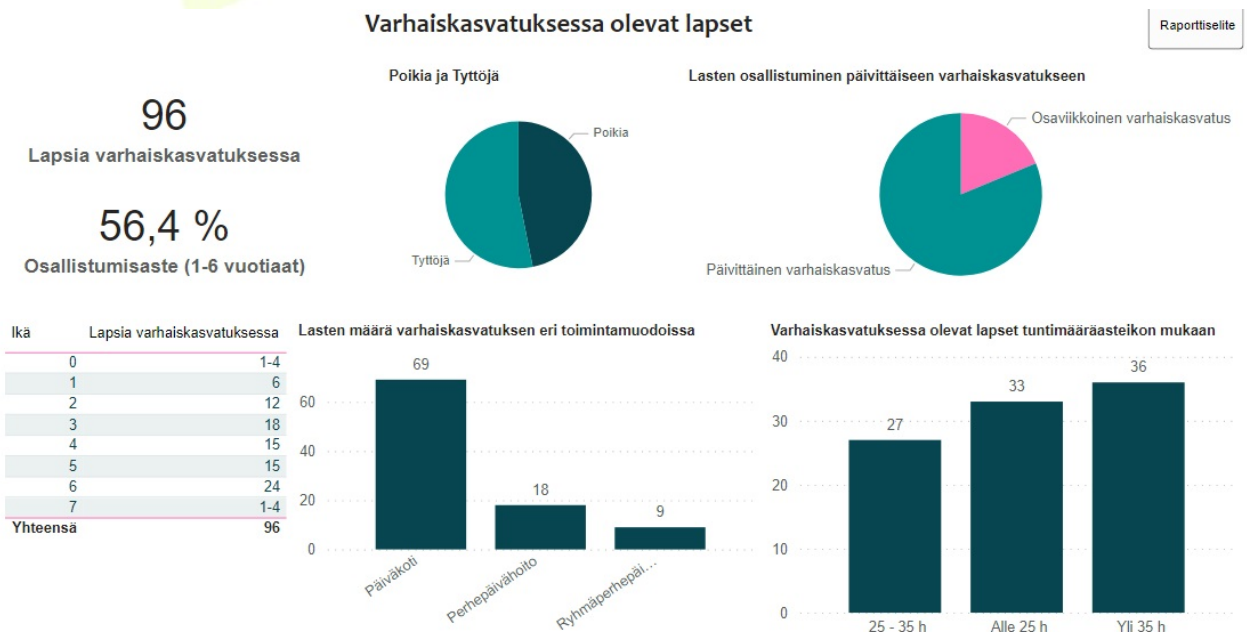
Vuoden 2022 väestötietojen mukaan lapsiperheiden osuus kunnan perheistä oli 28 %, mikä on kymmenisen prosenttia vähemmän kuin maakunnassa keskimäärin. Reilu viidennes lapsiperheistä on yhden vanhemman perhe ja yhden vanhemman perheiden osuus on pitkällä aikajänteellä (2012-2022) hieman lisääntynyt (17,9 %->21,7%). 0–6-vuotiaiden osuus kunnan väestöstä oli 4 % ja 7–15- vuotiaiden osuus 9 %. Osuus on pysynyt suhteellisen samana lähes kymmenen vuoden ajan. Toimeentulotukea sai vajaa kymmenesosa (vajaa 8 %) lapsiperheistä. Kymmenen vuoden aikana määrä on pysynyt melko samana.

Kuva 1. Toimeentulotukea saaneet tohmajärveläiset lapsiperheet, % lapsiperheistä

Tohmajärveläisistä lapsiperheistä, joissa on 0-17 -vuotiaita lapsia, oli lastensuojelun avohuollon asiakkaina 5,5, %.

Varhaiskasvatuspalveluiden viimeisimmät tilastot ovat vuodelta 2022. Tällöin 56 % 1-6-vuotiaista lapsista on osallistunut varhaiskasvatukseen. Alla olevaan varhaiskasvatuksen graafiin ja lukemiin eivät sisälly 5- ja 6-vuotiaat esikoululaiset, jotka voivat olla esikoulupäivän jälkeen täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Kun heidät otetaan mukaan tilastoon, varhaiskasvatuksen osallistumisaste on 88,1 %. Esiopetuksen täydentävää varhaiskasvatusta on käyttänyt yhteensä 49 lasta 66 eskarilaisesta.

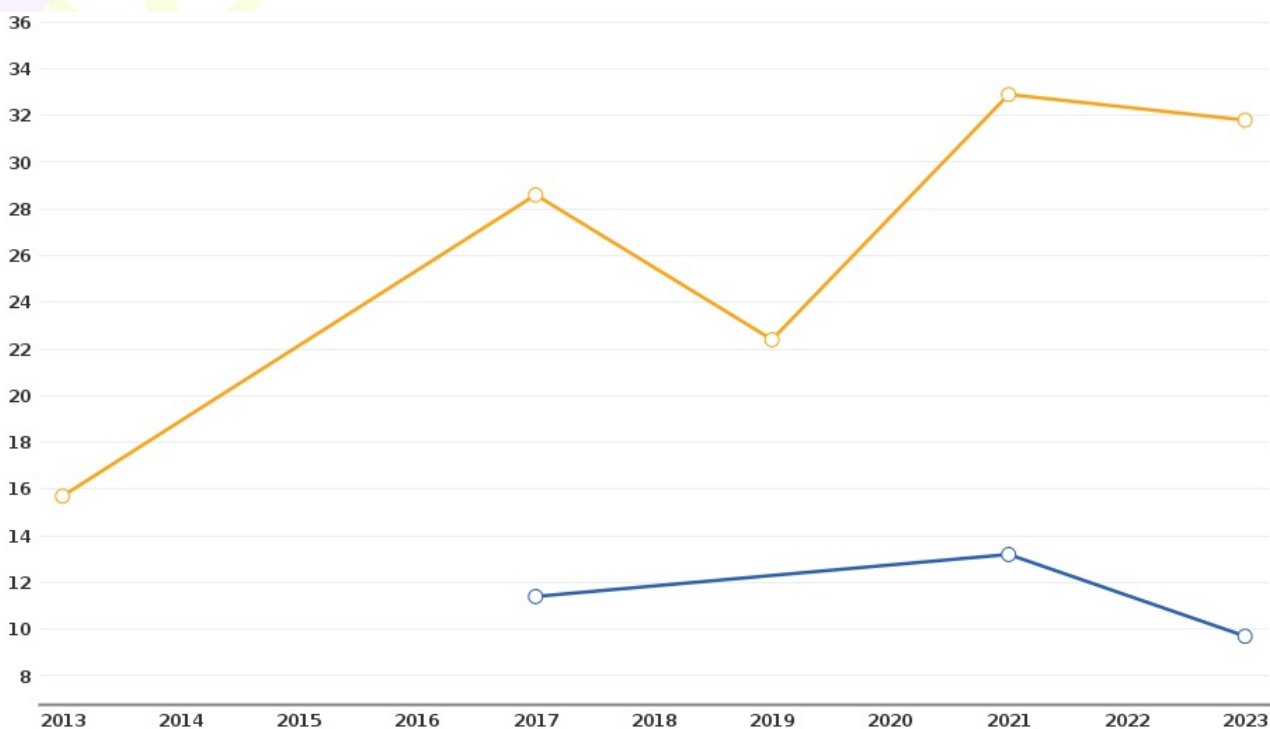
Lasten osallistuminen päivittäiseen varhaiskasvatukseen -graafissa päivittäinen varhaiskasvatus tarkoittaa sitä, että lapsi osallistuu toimintaan jokaisena arkipäivänä, osaviikkoisessa taas vain joinain päivinä viikossa.

Kouluterveyskyselyn (2023) tulosten perusteella voidaan muodostaa kuva lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Vähintään kerran viikossa koulukiusattujen 8. ja 9. luokkalaisten määrä on laskenut vuodesta 2021 (9,5 %) vuoteen 2023 (6,1 %).

Kouluterveyskyselyn mukaan kunnan 8. ja 9. luokkalaisten kokemaa yksinäisyyttä on edelleen verrattain paljon. Heistä kaksikymmentä prosenttia vastasi, ettei hänellä ole yhtään läheistä ystävää. Vuonna 2021 samoin vastanneiden osuus oli 13,7 %. Itsensä yksinäiseksi tuntevia 8. ja 9. luokkalaista oli 20 prosenttia, kun heitä oli v. 2021 25 %. Perheissä keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa ilmoitti 12,3 %, mikä on hieman enemmän kuin edellisessä kyselyssä (10 %/2021).

Koettu terveydentila heikkenee alakoulusta yläkouluun siirryttäessä. Alakoulun 4. ja 5. luokkalaisista n. joka kymmenes kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, mutta yläkoululla samoin kokee jo n. kolmannes 8. ja 9. luokkalaisista.

Kuva 3. Kouluterveyskysely: Kuinka moni kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi?

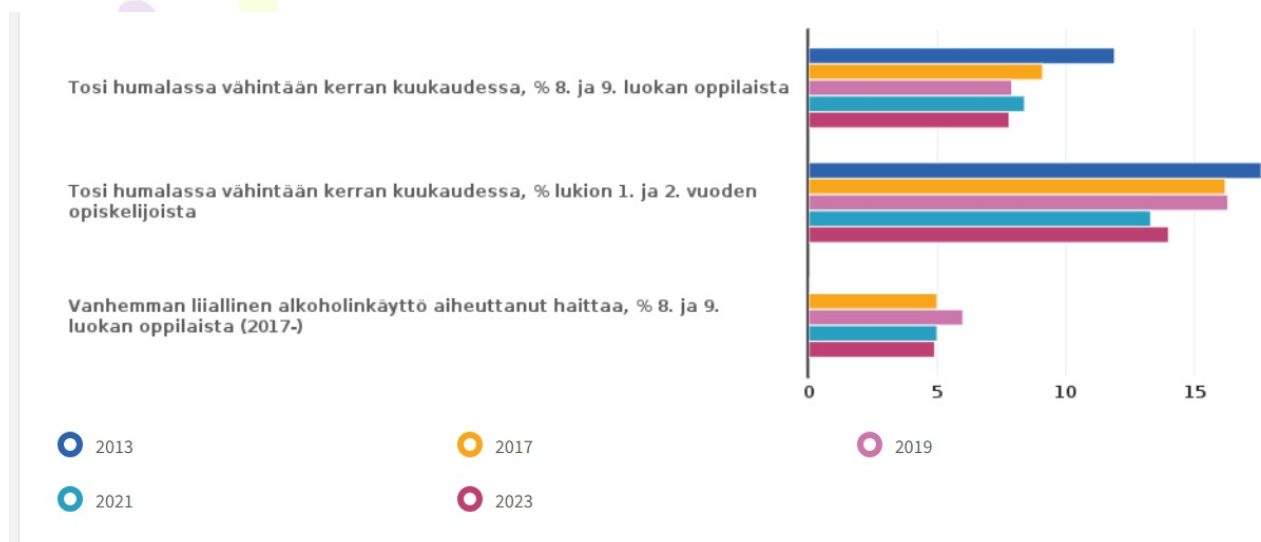
Sininen viiva: Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Oranssi viiva: Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Vanhempien työttömyydellä ja erityisesti äidin koulutuksella on yhteys peruskouluikäisten koettuun terveyteen siten, että pelkän peruskoulun suorittaneiden äitien lapset kokevat terveytensä huonommaksi kuin kouluttautuneempien äitien lapset. Fyysisen kuntonsa hyväksi tuntevat kokevat myös terveydentilansa useammin hyväksi. (Lähde: Sotkanet)

Tohmajärven lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä mitataan valtakunnallisilla MOVE-mittauksilla. Indikaattori, joka kuvastaa heikkoa fyysistä toimintakykyä, on muodostettu Move!-mittausten kuudesta osiosta, jotka kuvaavat toimintakyvyn eri osa-alueita: kestävyyttä, lihaskuntoa, motorisia taitoja ja liikkuvuutta. Indikaattorin pistemäärä on osioista muodostettu summapistemäärä, jossa edellä mainitut toimintakyvyn osa-alueet painottuvat yhtäläisesti. Heikko fyysinen toimintakyky muodostaa riskin henkilön terveydelle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Henkilöllä on vaikeuksia selviytyä väsymättä arjen fyysistä toimintakykyä vaativista toiminnoista. Heikko toimintakyky voi johtaa haasteisiin myös akateemisessa menestymisessä ja oppimisessa. Heikko toimintakyky voi myös vähentää vapaa-ajan liikkumista sekä ohjattuun liikuntaharrastustoimintaan osallistumista. Tohmajärveläisistä nuorista viidesluokkalaisista 62 prosentilla on heikko fyysinen toimintakyky, mutta yläkouluikäisten (8.lk) tilanne on hieman valoisampi: kolmasosalla (29%) heistä on heikko fyysinen toimintakyky. Huomioitavaa on, että pienissä kunnissa prosentuaaliset luvut voivat vuosittain vaihdella suurestikin ottaen huomioon satunnaiset erot otannassa/tutkittavissa nuorissa.

Päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttää joka viides (20 %) 8. ja 9.luokan oppilas, mikä on samalla tasolla kuin vuonna 2021. Maakunnan (12 %) nuoriin verraten päivittäin tupakkatuotetta/sähkösavuketta käyttävien määrä on lähes kaksinkertainen. Alkoholista käyttää viikoittain 5 % peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista, ja vähintään kerran kuukaudessa tosi humalaan itsensä juovien osuus on kasvanut hieman (11% ->14 %). Huomioitavaa on, että nuoret kokevat myös kodeissaan harmia vanhemman liiallisesta alkoholinkäytöstä: vuonna 2021 n. kolme prosenttia, mutta vuonna 2023 kahdeksan prosenttia nuorista vastasi vanhemman alkoholinkäytöstä aiheutuneen haittaa. Kokonaisuutena vajeassa kymmenessä vuodessa juovien nuorten määrä on hieman laskenut, mutta vanhemman liiallisen alkoholinkäytön vastausmäärät pysyneet ennallaan.

Laittomien huumeiden osalta tulokset ovat menneet parempaan suuntaan. Vuonna 2023 kouluterveyskyselyssä 6,3 % 8. ja 9. luokkalaisista on kokeillut jotain laitonta huumetta vähintään kerran. Pitkällä aikavälillä määrä on lähes puolittunut (vrt. 11 % vuonna 2013). Samoin kannabiskokeilut ovat vähentyneet. Sekä Tohmajärvellä että Pohjois-Karjalassa nuorten mielestä huumeita on aiempaa helpompi hankkia. Nuoret kuitenkin yleisesti ottaen hyväksyvät aiempaa useammin ikäistensä päihteiden käytön, eli asenteet ovat muuttuneet sallivammiksi.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2023
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 488	Pohjois-Karjala	yhteensä	4,0	3,9
	Tohmajärvi		4,1	1,5
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 290	Pohjois-Karjala		6,6	6,5
	Tohmajärvi		9,5	6,3
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4882	Pohjois-Karjala		40,0	50,1
	Tohmajärvi		47,3	51,6

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti verraten erityisesti tupakan/sähkötupakan päivittäinen käyttö on huolestuttavalla tasolla. Päivittäin tupakkaa tai sähkötupakkaa käyttää 20 % tohmajärveläisistä 8. ja 9. luokkalaisista, kun maakunnassa osuus on 12,1 % ja koko maassa 10,7 %. Tämä ilmiö näkyy selvästi Tohmajärvellä mm. perusopetuksen sekä liikunta- ja nuorisotoimien arjessa.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2022	2023
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4730	Koko maa	yhteensä	7,6		10,7
	Pohjois-Karjala		9,3		12,1
	Tohmajärvi		20,3		20,0

Nuoret tuntuvat uskovan, että vape ei ole terveydelle haitallista, sanovat asiantuntijat. Kouluissa kokeiluja on raportoitu jopa alle 12-vuotiailla.

Uudenlaiset sähkösavukelaitteet voivat näyttää vaikka korostuskyniltä tai leluilta. KUVA: BRITTIÄINEN LÄÄKETIETEEN AIKAKAUSLEHTI BMJ SEKÄ VALMISTAJAT

Työikäiset

Työikäisten hyvinvointia ja terveyttä kuvaavia tietoja on saatavilla rajallisesti verrattuna nuorempiin ikäryhmiin. Vuoden 2022 väestötietojen mukaan 25–64-vuotiaiden osuus kunnan väestöstä oli 45 % ja työllisten osuus 34 %. Työttömänä oli 14 % työvoimasta. Työkyvyttömyyseläkettä saa 25-64-vuotiaissa 10 % vastaavanikäisestä väestöstä. Määrä on hieman suurempi, kuin maakunnassa keskimäärin (8%). Kunnan 25–64-vuotiaista 4 % vastaavanikäisestä väestöstä oli saanut työkyvyttömyyseläkettä mielenterveyssyistä. Osuus on pysynyt lähes samana kymmenen vuoden aikajänteellä. Vaikeasti työllistyviä (rakennetyöttömyys) oli 8 % 15-64-vuotiaista. Vuonna 2023 kouluterveyskyselyssä 8. ja 9. luokan oppilaiden vanhemmista vähintään yksi työttömänä oli 31 %:lla vastaajista.

Ikääntyneet

Vuoden 2022 väestötietojen mukaan yli 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä oli 36 %. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä toteutuu seuraavasti: 75 vuotta täyttäneistä kotona asui 91 % ikäryhmästä, mikä on lähes vastaava määrä kuin Pohjois-Karjalassa keskimäärin (90,9%). Säännöllisen kotihoidon piirissä oli joka viides (21 %) 75 vuotta täyttänyt, mikä on hieman enemmän kuin Pohjois-Karjalassa keskimäärin (14%). Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneitä asiakkaita oli 8,6 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Omaishoidon tuen piirissä oli 5,1 % yli 75-vuotiaista, mikä lähes saman verran kuin maakunnassa keskimäärin (4,5 %).

Yhteenveto

HYTE-kerroin ja TEAvisari

Vuonna 2023 kunnan HYTE-kerroin oli 49 (asteikolla 0–100), mikä tarkoittaa 13,9 €/asukas. Tarkasteltaessa uusia TEAvisarin (0–100) tuloksia, kunta saa arvokseen 55 (vrt. koko maa 68). Vaikka kunta sijoittuu yhä muuta maakuntaa heikommalle tasolle kuntajohdon (77 vs. 83) ja kulttuurin (57 vs. 67) indikaattorissa, tehty työ näkyy selvästi: Tohmajärven pistemäärä v. 2021 oli vain 37 kuntajohdon ja 29 kulttuurin indikaattoreissa. Molemmissa siis nousua on tapahtunut selvästi! Perusterveydenhuollon osalta Tohmajärvi pisteytyy samalle tasolle Pohjois-Karjalan kanssa (61 pistettä). kategorioissa. Sen sijaan kunta on muuta maakuntaa korkeammalla tasolla liikunnan (77 vs. 70) indikaattorien pistemäärissä.

Yhteensä indikaattoreita on 21. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määräjoiin, eivätkä ne tule olemaan aina samoja.

Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit (15 kpl) mittaavat nykytilannetta. Niillä haetaan vastausta kysymykseen "Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on". Toimintaa kuvaavat indikaattorit:

1. peruskoulut (4 yksittäistä indikaattoria)
2. liikunta (5 yksittäistä indikaattoria)
3. kuntajohto (5 yksittäistä indikaattoria)
4. kulttuuri (1 yksittäinen indikaattori)

Toimintaa kuvaavien indikaattoreiden määrä on kohtalaisen suuri, jotta toimintaa voidaan arvioida mahdollisimman laajasti. Jos indikaattoreita olisi vain muutama, olisi vaarana että tehtäisiin vain niitä asioita, joita HYTE-kertoimessa mitataan. Nyt valitut indikaattorit mittaavat laajasti tekemisiä aina johtamisesta, seurannasta ja arvioinnista, resursseista ja kuntalaisten osallisuuden edistämisestä käytännön tekemisiin. Tärkeää on myös työn pitkäjänteisyys ja suunnitelmallisuus. Tohmajärven osalta prosessi-indikaattoreiden keskiarvo on eri vuosina vaihdellut välillä 33-89. Vuonna 2023 se oli 53.

Tulosindikaattorit (6 kpl) mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä. Tulosindikaattorit on valittu näiden periaatteiden mukaan:

- kunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa indikaattoreihin
- eri ikäryhmät ovat edustettuina
- jotta kunnan väestörakenne, sairastavuus tai työttömyystilanne ei vaikuttaisi tulokseen, mitataan tulosindikaattoreissa lähtökohtaisesti muutosta
- tavoite on, että kunnat olisivat mahdollisimman paljon samalla viivalla ja niillä on mahdollisuus saada todettavia, hyviä muutoksia näissä asioissa aikaan

Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän vuoden tai mittausajankohdan erotus kuvaamaan tapahtunutta muutosta. Jos jonkin indikaattorin arvo on jo tavoitetilanteessa, saa kunta sen osalta maksimipisteet. HYTE-kertoimen Tohmajärven tulosindikaattoreiden tulosten keskiarvo on vaihdellut 44-67 välillä, ollen v. 2020 ja 2023 alhaisimmillaan.

Huoli-ilmiöt

Jo aiemmin huolta herättäneet varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksen nuorimmissa ikäluokissa esiintyneet käytöshaasteet puhuttivat edelleen vuonna 2023. Lasten aggressiivisuus ja levottomuus sekä puutteelliset ryhmässä olemisen taidot puhuttivat niin työntekijöiden, huoltajien, työsuojelun kuin moniammatillisen yhteistyön työntekijöiden keskuudessa. Mielenterveyden haasteita, kuten koettua yksinäisyyttä ilmenee kaikissa ikäryhmissä, ja mielenterveyden ongelmien ennaltaehkäisy on tärkeää huomioida kunnan jokapäiväisessä työssä. Väestön ikääntyminen on syytä pitää mielessä. Laadukkaat lähipalvelut ovat tärkeitä hyvinvoinnin tukipilareita kaiken ikäisille: liikuntapalvelut, nuorisotyö, kulttuuritarjonta sekä urheiluseura- ja järjestöyhteistyön kehittäminen tukevat kaiken ikäisten kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia. Nuorten ahdistuneisuuden ja näköalattomuuden määrää on syytä seurata ja tukea niin koulun, nuorisotyön ja harrastusmahdollisuuksien kautta heidän kasvuun ja kehitystään. Rajapintayhteistyö hyvinvointialueen kanssa on tärkeää eritoten ennalta ehkäisevässä päihdetyössä ja mielenterveytyksessä. Uusia yhteistyön muotojakin olisi hyvä kehittää perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi olemassa olevien mallien rinnalle. Työväestön suhteen rekrytointihaasteet ja työssäjaksamisen tukeminen nousivat esille eri yhteyksissä, eri toimialoilla sekä yksityisellä että julkisella sektorilla.